

Augustinus en het probleem van de wil

David Janssens

"Voor Socrates, Plato en Aristoteles heeft immoreel gedrag dus altijd te maken met een gebrek aan inzicht. Deze visie verandert met de komst van het christendom. Volgens de christelijke filosoof Augustinus (354-430) is het niet voldoende om te *begrijpen* wat goed is om te doen, maar moet je vervolgens ook nog de *wil* hebben om het te doen." (p. 18)

=> Augustinus als *scharnierpunt* tussen Plato en Descartes.

Wat gebeurt er? Wat verandert er?

Ch. Taylor, *Sources of the Self* (1989)

- Modern begrip van het Zelf als *innerlijkheid* (binnen ⇔ buiten)
- Historische en lokale zelf-interpretatie
- Resultaat van ontwikkeling in de filosofie:
  1. Plato
  2. *Augustinus* => *wil*
  3. Descartes

- Ziel als uitkijkpunt
- Orde, eenheid, zelfbeheersing
- Rede: correct schouwen van de natuurlijke orde
- Verband tussen orde van de ziel en kosmische orde (externe morele bron)
- Onderscheid binnen/buiten niet centraal: nadruk op object van aandacht van de ziel
- *Gnōthi seauton*: niet door introspectie
- Aristoteles: *boulēsis* (wens) en *prohairesis* (keuze) berusten op cognitie – ontwikkelbaar door opvoeding

2. Augustinus

- Binnen/buiten wordt basisonderscheid
- Nadruk op de *innerlijkheid*: standpunt van de 1^e persoon

"Radical reflexivity brings to the fore a kind of presence to oneself which is inseparable from one's being the agent of experience, something to which access by its very nature is asymmetrical: there is a crucial difference between the way I experience my activity, thought and feeling, and the way that you or anyone else does. This is what makes me a being that can speak of itself in the first person." (p. 131)

5

2. Augustinus

1^e verschil met Plato: focus verschuift van het kennisobject naar de *activiteit* en het *subject* van het kennen (1^e persoon).

2^e verschil met Plato: *wil* centraal

=> *Wil* niet zonder meer afhankelijk van kennis

=> Nadruk op het vermogen tot instemmen/ kiezen en op engagement

=> Kwaad geen gebrek aan kennis/ opvoeding, maar radicale perversiteit van de wil (erfzonde ⇔ genade)

=> Denken (*cogitare*) als productie en constructie van ordening.

=> Het ik/zelf als iets dat buiten de wereld staat

6

3. Descartes

- Verinnerlijking van morele bronnen (⇔ Plato, Augustinus)
- Model voor de rede niet langer de kosmische orde, maar de ingeboren ideeën
- Rationaliteit als vermogen tot het construeren van orde
- Ethiek: leven volgens zelfgeschapen orde – rede onderwerpt en gebruikt de passies, aangedreven door de wil
- "innerlijkheid van de zelfgenoegzaamheid": subject als bron van orde staat buiten de orde.

7

Vragen

1. Hoe augustiniaans is onze opvatting van het zelf en van de wil (i.e., als iets buitenwerelds)?
2. Is het antieke begrip van de ziel (nog) een alternatief?

8